

Virus je porod od tmine, simptom naše nezasićne ambicije ovladavanja prirodom. Zar ne slutimo sve bliži kraj? Metafora ouroborosa, zmije koja jede vlastiti rep, postaje sve očitijim simbolom naše neuredne civilizacije

Najava predavljanja knjige Drage Štambuka "Damavand, s onu stranu mora" u Teheranu, 21. prosinca 2019.

Hrpe smeća zatrpavaju svijet, plastični kontinent veličine Australije pluta našim oceanima; gomila se atomsko oružje, zagrijava planet, umnažaju ratovi i satire ljudsko dostojanstvo. Probudi se, svijete, i shvati da si na razornome putu kojim kročiš u bezdan!

Intervju

Drago Štambuk

U intervjuu za Večernji list **hrvatski veleposlanik** u Iranu, liječnik i pjesnik govori o stanju u zemlji koja se, opterećena Trumpovim sankcijama, bori i s teškom virusnom krizom, o svojim saznanjima o iranskom porijeklu Hrvata, kao i općenito o svijetu koji je suočen s pandemijom nesagledivih razmjera

Razgovarao: **HASSAN HAIDAR DIAB**
Snimio: **BORIS ŠČITAR**

Dr. Drago Štambuk, jedan od najistaknutijih hrvatskih diplomata, trenutačno veleposlanik u Iranu, liječnik (specijalist interne medicine, gastroenterolog i hepatolog), pjesnik, autor i oznakovatelj te dugogodišnji promicatelj „Zlatne formule hrvatskoga jezika ča-kaj-što“, nedavno proglašenom hrvatskim kulturnim dobrom i stavljenom na zaštićenu listu Nacionalne nematerijalne baštine. Prije Domovinskoga rata dugo je radio u londonskim klinikama (Royal Free Hospital, Kobler Center Chelsea i Westminster Hospital) gdje se bavio bolestima jetre i eksperimentalnom terapijom AIDS-a, posebice AZT-om, te ranim i pionirskim testiranjem HGP-30 cjepiva protiv ove opake bolesti. U srcu pandemije u Teheranu svjedoči kakvo je tamošnje stanje i kako prolazi borba protiv koronavirusa.

Kako je danas biti hrvatskim veleposlanikom u Iranu?

Zahtjevno i veoma izazovno zbog kompleksnosti ove drevne uljudbe i složenosti političko-gospodarske i epidemiološke situacije, ali i zahvalno jer prema nekim povijesnim uvidima nalazim se na izvorištu hrvatske najranije povijesti, te sam privilegirani u osluškivanju njezinih poruka i romana starine. Za perzijsku destinaciju potrebno je dvostruko iskustvo – i orijentalnog i okcidentalnog civilizacijskog koda; ovdje se oni sudaraju i lome, sučeljavaju lica svjetova, prepliću prošlost i budućnost bremenite ishodima, padovima i usponima – s fenomenima što se razrastaju pred našim očima. Moj učitelj i neprežaljeni prijatelj akademik Radoslav Katičić, jedan od najvećih hrvatskih intelektualaca, kazao je i zapisao da je od svih teorija o podrijetlu Hrvata, ona o staroiranskome podrijetlu najmanje nevjerojatna. I upravo osluškivanje te Katičićeve teze – o tome tko smo, od kuda smo i koje kobi – dio je koji oplemenjuje moje nutarnje biće neizvjesnom i nepredvidljivom ljepotom u osobitoj povijesnoj zadatosti. Naravno, moj primarni diplomatski posao u Teheranu puno je i očekivano veći od navedenoga, a to je jačati hrvatsko-iranske bilateralne odnose, poticati uzajamno razumijevanje i zalagati se za mirotvorno postupanje, uključujući i ono preko Europske unije (EU). Specifičnost rada prvih šest mjeseci ove godine je i u tome što Hrvatska predstavlja EU u Teheranu, budući da Europska unija u Iranu nije diplomatski zastupljena. Zbog toga su se povećale obveze i odgovornosti kao i opseg djelovanja hrvatskoga veleposlanstva. Podržavati Iran na putu pridržavanja Sporazuma o nuklearnom programu (JCPOA) kojim se ograničava mogućnost iranskoga razvoja atomskoga oružja zajednička je i odlučna pozicija EU-a, usprkos izlasku SAD-a iz sporazuma 8. svibnja 2018. i posljedičnom nametanju maksimalnih sankcija zemlji koja je trenutačno u središtu regionalne, bliskoistočne pandemije koronavirusa (ili krunskog, krunolikog, krunastog – tako ga, naime, hrvatski imenujem). Posjet visokog predstavnika Europske unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku Josepa Borrella Teheranu 3. veljače 2020. bio je od iznimne važnosti. Pridonio je jačanju odnosa EU-a i Irana, kao i snažnijem pozicioniranju Europske unije kao geopolitičkog čimbenika na multilateralnoj sceni svijeta.

Uspijeva li Iran obuzdati trenutačnu pandemiju koronavirusa?

Za sada se Iran dobro nosi s pandemijom, iako je na početku bilo kašnjenja i lutanja u postupcima. Zemlja, jer ima dobre liječnike i snažan zdravstveni sustav – od konca veljače do danas, nakon počet-

“
*Sve na čemu smo stajali,
za što smo se kao
ljudska rasa zalaga-
li, obrnulo se naopako.
Stari je svijet preko
noći umro. Toplina je
prešla u hladnoću*

VJERUJEM DA JE U IRANU NAŠA PRADOMOVINA

nastavak s prethodne stranice >>

noga zabrinjavajućeg eksponencijalnog rasta pobola i pomora, osobito u svetom gradu Qomu, te u susjednom Teheranu (posebice respiratorno vulnerabilnom zbog suhog i kaotičnim prometom jako zagađenoga zraka), s trećinom sveukupnog iranskoga mortaliteta i gotovo s polovicom sveukupnog morbiditeta njegovih žitelja – uspijeva izravnati i saviti epidemij-sku krivulju. Odnedavno se, stoga, počelo s opuštanjem uvriježenih mjera fizičkoga rastojanja i izolacije, dijelom zbog prijetnje ekonomskim urušavanjem, potaknutim i američkim sankcijama. S obzirom na strast kojom Iranci upotpunjuju svoju iznova dopuštenu, istina, doziranu društvenu slobodu, uz uobičajene mjere zaštite, već se uočava porast i pobola i pomora. Događa se i predstoji, kao i drugdje u svijetu, uobičajena igra „stezanja i opuštanja“. Virus je penetri-
rao u diplomatsku zajednicu, pa smo i mi diplomati pod dodatnim pritiskom, a naš se rad postupno virtualizira što nije ništa manje zahtjevno. „Koronadiplomacija“ u punom je zamahu; u sklopu toga organizirao sam nekidan telefonski razgovor predsjednikā Rouhanija i Milanovića, te ranije razgovor ministarā vanjskih poslova Zarifa i Grlić Radmana. Iran lobira nastojeći osigurati humanitarnu pomoć i ukidanje sankcija koje ga dodatno slabe u borbi protiv pandemije. Aktualna krunska pandemija nadilazi sposobnosti odgovora pojedinačnih država, a globalne izazove valja rješavati zajedničkim globalnim mjerama i postupcima; jer svi smo trenutačno u istom čamcu na iznimno uzburkanom moru.

Kakav je globalni utjecaj ove pandemije?

Odgovorit ću na ovo pitanje vrlo osobno. Sve na čemu smo stajali, za što smo se kao ljudska rasa zalagali, obrnulo se naopako. Stari je svijet preko noći umro. Toplina je prešla u hladnoću, dodir u rastojanje, prebukli smo se u „astronau-te“. Profitokratski zamah izvukao nam je tepih stabilnosti pod nogama, pohlepa izjela srca, opsesija rastom bez zadržke postala karcinomskim bujanjem koje uništava i troši znani poredak. Pred nama je ustravljena Zemlja i izbezumljeno ljudstvo koje žudi za mirom i zdravim usporanjem. No kako zaustaviti bicikl koji samo ubrzava, a da ne padnemo pri zaustavljanju i ne ozlijedimo svoje jadne udove i tijelo? Virus je porod od tmine, simptom naše nezajažljive ambicije ovladavanja prirodom. Vratiti nam se k sebi, svome iskonskome biću, suglasju s okolišem iz kojega smo potekli; preuzeti nam je nadzor nad vlastitom sudbinom. Umrežavanje koje tånji naše moći valja zamijeniti samodostatnošću i ravnovjesjem za koje smo stvoreni. Transhumanost kojoj nas vodi tehnološki napredak početak je kraja naše ljudskosti. Jesmo li za to da kiborzi ovladaju i upravljaju našim mislima, našim osjećajima? Usporiti nam je na putu samouništenja, odmaknuti se i učiniti korak prema svom esencijalnom, plemenitom, smirenom postojanju. Bombardirani smo danomice zahtjevima i ambi-

cioznim Molohovim naredbama; iscrpljeni smo i padamo s nogu – do kada? Zar ne slutimo sve bliži kraj? Metafora ouroborosa, zmije koja jede vlastiti rep postaje sve očitijim simbolom naše neuredne civilizacije. Hrpe smeća zatrpavaju svijet, plastični kontinent veličine Australije pluta našim oceanima; gomila se atomsko oružje, zagrijava planet, umnažaju ratovi i satire ljudsko dostojanstvo. Probudi se, svijete, i shvati da si na razornome putu kojim kročiš u bezdan! Oholiti se zaludno je i nerazumno. Treba nam skromnost, vlastita njiva, a dosadašnje: više i sve više – valja postati manje. Manje je više za plemenitog čovjeka, a bez plemenitosti nema budućnosti današnjem izmučenom čovječanstvu. Ako je u pravu veliki njemački pjesnik Friedrich Hoelderlin koji napisao da spasonosno raste tamo gdje je opasnost, onda je i krunska pandemija

Kako doživljavate Iran i njegove žitelje?

Iran je vrlo složena, multietnička zemlja, s drevnom i slavnom prošlošću, znamenitom uljudbom; svojevrsna teokracija, proizašla iz Homeinijeve Islamske revolucije, temeljena na šijitskim zasadama. Pojam negdašnjega slavnog perzijskoga carstva živi u srcima ljudi, no živa je i svijest da se teritorij bitno smanjio (za Kira Velikoga – od Bugarske do Indije), prisposodobimo li negdašnje i sadašnje zemljopisne orise. Bogata prošlost te raskošna arhitektonska i umjetnička kultura daju iranskome čovjeku nutarnji osjećaj sigurnosti, gotovo nadmoći, stoga nikada nije dobro u razgovoru ili političkim pregovorima s Irancima biti arogantan i govoriti s visoka. Oni su emocionalni, cijene prisnost i sućut, traže uvažavanje. Ljubaznost je na iznimnoj cijeni i

Alborz, na sjevernom rubu Teherana, jedan od najljepših azijskih vrhova, usporediv s japanskim Fujijem. To je mitska gora u kojoj se prema legendi gnijezdi mistična ptica Simurgh, a na njoj i oko nje odvijaju se događaji iz Ferdowsijeve Knjige o kraljevima (Shahnameh), temeljne literature za razumijevanje perzijskoga jezika i perzijskoga uma. Predstavljanje je bilo za pamćenje, u organizaciji glasovite Buhare, u srcu Teherana, na dan Yalde – najmračnije i najdulje noći u godini kada se u Iranu čita poezija. Zanimljivo je da je naslovna pjesma o Damavandu na društvenim mrežama bila mjesecima iznimno čitana i prosljeđivana.

Što u stvaralačkom smislu ima novoga kod vas?

Uz navedenu perzijsku knjigu nedavno je nakladnik Tonimir objavio zbirku moje latinsko-ame-

Nedaleko od Teherana grad je Kašan u kojemu opstaje priča o sveta tri kralja koji otuda krenuše pokloniti se djetetu Isusu u Betlehem. A jedan od triju kraljeva bio je Gašpata, Gašpar, koji dođe iz nedaleke Harahvatije

PRIVATNI ALBUM

Predaja vjerodajnica iranskom predsjedniku Hasanu Rohaniju 2. veljače 2019. godine

snažno upozorenje za usporavanje u slijepoj ulici, paradoksalno nam ukazujući na načine izlaska iz nje. Ne promijenimo li svoje ponašanje, ne naučimo li po kratkom postupku trenutne teške lekcije, svijet će skončati na potrošačkim odlagalištima obožavanoga napretka.

Sutrašnjica će možda biti drukčija.

I opet vrlo osobno promišljanje – možda će sutrašnjica biti drukčija bude li dovoljno razbora i mudrosti, vizionarstva i dobronamjernosti, te inzistiranja na općem dobru i pravednome svjetskom poretku u kojemu moć neće biti u pravu, već će pravo biti moć. Pandemija je svakako prilika za promjenom paradigme globalnoga ponašanja i poticaj za osvješćenje. Univerzalna i humana načela treba pretpostaviti surovim interesima. U smanjujućem svijetu, želimo li preživjeti, valja nam proširiti svoja srca – moramo dijeliti ljubav jedni s drugima. Potonje može izgledati utopistički, ali je krajnji čas za pragmatični uzgon i idealistički pristup u međuljudskim i međudržavnim odnosima. I nadasve – u kaotičnom vremenu – naučiti nam je lučiti istinu od laži i dobro od zla, te založiti se odlučno za stranu dobra.

toliko puta ćete se iznenaditi nevjerojatnim gestama prijateljstva, nezamislivim u inim dijelovima svijeta. Iran je – na ljepšu stranu – zemlja pjesnika, vrtova, ruža i slavuja, iscjeliteljskog tirkiza, vrhunskih građevina i zavidnog urbanizma. Gradovi Isfahan, Shiraz, Yazd, Tabriz, Gazvin, da ne nabrajam odveć, samo su neki od bisera koje putnik valja posjetiti. Šijizam je posebna i velika grana islama, koja se za razliku od sunitskoga, bazira na nasljedničkom otklonu i mučeništvu; utoliko je njihova Ashura slična našem Velikom tjednu, kada se Iranci sjećaju izdajom inicirano-
g ubojstva imama Husseina u Karbali iz kojega je proizašao kult žrtvovanja, te stalna potreba borbe protiv nepravde i tiranije. Dok kršćani očekuju spasitelja Krista, šijiti čekaju Mahdija, posljednjega 12. imama koji će, kako najavljuju i vjeruju, donijeti mir i uspostaviti pravedan poredak.

Kao književniku objavljena vam je knjiga pjesama na perzijskom!

Koncem prošle godine tiskana mi je knjiga naziva “Damavand, s onu stranu mora” u prijevodu hrvatskoga Iranca Ebtehaja Navaeya. Damavand je ugasli vulkan u gorju

ričke poezije “Angjeo s bakljom, Atahualpa” koja sabire bolna iskustva i transponira ih u ljepotu stiha. Cantus je početkom godine izdao CD na kojemu zborim svoju poeziju pod nazivom “Duša riječi / Kotodama”. Zapis je star desetak godina i nastavlja se na moje japansko iskustvo doživljavanja i izgovaranja poezije. U dvojezičnom izdanju Školske knjige uskoro izlaze moji prijevodi ranog pjesništva pacifista i književnog nobelovca Hermanna Hessea pod naslovom “Heimweh / Domotužje”, a u pripremi je još nekoliko mojih književnih projekata.

Gdje biste smjestili teoriju o staroiranskome podrijetlu Hrvata?

Na temelju velikog broja odnedavno dostupnih izvora i činjenica, sklon sam vjerovanju da je u staroj Perziji bila hrvatska pradomovina. Zvala se Harahvatia (grčki Arachosia ili Bijela Indija). Danas je u jugozapadnom Afganistanu zemljopisno opisuju grad Kandahar, rijeka Helmand, te Hamunsko jezero smješteno na jugoistoku današnjeg Irana. Njome je za vrijeme zoroastranske ahemenidske dinastije kraljevao Vivana, saveznik Darija Velikoga, koji je pomogao perzijskom vladaru svladati protivnika Vaishpatu. U Apadani, velebnj

dvorani sa stupovima u Perzepolisu, nalaze se neizrecivo vrijedni kameni reljefi koji predstavljaju i Darijeve hrvatske saveznike, a u stijenama Bistuna, blizu Kermanshaha, klinastim pismom na tri jezika – staroperzijskom, elamitskom i akadijskom – ispod reljefnog prikaza Darija Velikoga urezan je tekst koji spominje Harahvatiju. U Zaratustrinim Gathama prorok se rečenim imenom dvaput obraća našoj vjerojatnoj pradomovini. I etnonim Hrvat staroiranskoga je podrijetla, dok je hrvatski naziv ban, za vladara, također iranska riječ: označava čuvara, narodnoga vođu. Nedaleko od Teherana grad je Kašan u kojemu opstaje priča o sveta tri kralja koji otuda krenuše pokloniti se djetetu Isusu u Betlehem, a jedan od triju kraljeva bio je Gašpata, Gašpar, koji dođe iz nedaleke Harahvatije. S Teheranskim sveučilištem već dulje se radi na bilateralnoj organizaciji simpozija o iransko-hrvatskim vezama, a ono što me iznimno i osobno dira jest prepoznavanje sličnosti između otočkoga staročakavskoga i staroiranskoga; tako sam se blizu Kašana, dok su mi u prelijepom vrtu nudili plod divlje šljive zvan zardeliu, prisjetio da na mome Braču od vajkada taj plod zovemo zerdelija. U ovom kontekstu i moja Zlatna formula hrvatskoga jezika ča-kaj-što koja ucjelovljuje hrvatski jezik prodi-
re i dublje jer integrirajući čakavski idiom dolazi do naših staroiranskih jezičnih korijena. Na žalost, epidemija krunskog virusa najvjerojatnije će odgoditi ovaj simpozij, kao što se dogodilo i s nizom projekata planiranih za našega predsjedanja Europskom unijom, poput izložbe fotografija Meštrovićevih reljefa i ostvaraja inspiriranih staroiranskim umjetnošću Filipa Beusana i Barbare Vujanović, koju smo već bili dogovorili u Azadi tornju, remek-djelu novije iranske arhitekture; zatim nastupi gitarista Petra Čulića, pa iranskoga Tonalnog zborā koji izvodi hrvatske tradicijske pjesme poput pjesme Letovanić i drugih. Velik je i obećavajući potencijal za međudržavnu gospodarsku suradnju, no sankcije su je praktički zaustavile. Preostaje nam nadati se boljim vremenima.

Prije nekoliko dana jaki je potres pogodio Teheran.

Rečeni potres magnitude 5.1 prema Richterovoj skali snažno je zaljuljao iranski glavni grad. Epicentar mu je bio blizu „mojeg“ susjednoga Damavanda; poginulo je dvoje ljudi i načinjeno podosta štete. No kako je Teheran na trusnom tlu, tu se gradi protupotrebno, pa iako je trešnja bila približne snage kao nedavna zagrebačka, nije uzrokovala toliko štete kao u Zagrebu. Jung bi navedenu koincidenciju kombinacije koronavirusa i potresa u Zagrebu i Teheranu označio sinkronicitetom ili smislenom podudarnošću. Možda stoga ima neka tajna veza između naših glavnih gradova. A tajne su bitne jer iracionalnim nitima vezuju ljude, približavaju ih – nekada i usprkos svemu. Jesmo unus mundus, jedan svijet, i sve je međusobno povezano. Danas više nego ikada živimo stanje budnih snova. Snovi nam, vjerujem, nagovještavaju rješenja, samo što nismo dovoljno budni da ih prepoznamo. ●